De mens in de spiegel

Eind 2008 werd Steven Vromman door het gelijknamige Canvasprogramma bekend als 'Low Impact Man'. Tot op vandaag gaat hij overal te lande spreken over hoe we alsnog kunnen vermijden dat het klimaat op aarde zo erg gaat doldraaien dat het tot catastrofes leidt voor mens en natuur. In Kortrijk adviseert hij de kunstensector om duurzamer te gaan werken in een project waar de Unie en de Schouwburg voortrekkers van zijn. En op 17 mei is hij onze gast op Carrousel (zie p.27). Een voorsmaakje.

Low Impact Man

"Tot 1 mei 2008 werkte ik voor Ecolife in Leuven. Dat is een organisatie die milieubewust gedrag wil stimuleren door bijvoorbeeld concreet te berekenen hoe erg je met je dagelijkse bezigheden je leefomgeving vervuilt. Ik heb daar graag gewerkt, maar zoals in zoveel vzw's kwam er ook heel veel paperassenwerk bij kijken - subsidiedossiers opstellen, rapporten schrijven… En eigenlijk wou ik al die tips om milieubewust te leven waar ik veel over sprak en schreef, eens zelf uitproberen. Om een duidelijk doel voor ogen te hebben, nam ik de zogenaamde ecologische voetafdruk. Die geeft aan hoeveel van het aardoppervlak je door je levensstijl verbruikt. De gemiddelde Vlaming heeft een voetafdruk van 6,3 hectaren. Maar willen we met zijn allen duurzaam leven, dus zonder de aarde uit te putten voor de toekomstige generaties, dan is er wereldwijd per persoon maar 1,8 hectare beschikbaar. Als iedereen zou leven zoals wij, hebben we dus vier aardbollen nodig. Die 1,8 werd mijn streefdoel. Ik was benieuwd of zo'n duurzaam leven ook een aangenaam leven zou zijn.

De media moeten iets van mijn plannen hebben opgevangen. Op een dag stond de VRT voor de deur met de vraag om er een programma over te maken. Het was een uitgelezen kans om mijn verhaal met anderen te delen. En zo is de bal aan het rollen gegaan. In die tijd ging in New York een zekere Colin Beavan door het leven als 'No Impact Man'. Die wou geen impact hebben. Dat leek me niet vol te houden. Maar de naam klonk wel goed. Dus noemde ik mezelf 'Low Impact Man'."

Alle begin is moeilijk

"Het is goed om te zeggen dat ik niet ben begonnen vanuit de levensstijl van een typische Belg. Ik was al behoorlijk milieubewust bezig. Ik at wel vlees, maar niet zo veel, ik gebruikte een auto in een autodeelsysteem. Maar toch was het serieus aanpassen. Het moeilijkste was het huis dat ik huur. Dat moest beter worden geïsoleerd en de verwarmingsketel moest worden vervangen. Toen ik het er met de huisbaas over had zei hij, 'dat is heel sympathiek wat ge doet, veel respect, maar ik ga die investeringen niet doen'. Ik heb dan maar zoveel mogelijk zelf geïsoleerd en thermisch ondergoed gekocht zodat ik de verwarming lager kon zetten. Het jaar erop heb ik een winterliving gemaakt. Dat wil zeggen dat we maar één kamer verwarmen, met pellets. Verder heb ik mijn elektrische waterkoker, mijn microgolf, de televisie en het strijkijzer weggedaan en al mijn lampen vervangen door spaarlampen. Me verplaatsen doe ik met het openbaar vervoer en met de fiets. Wat mijn aankopen betreft koop ik niets nieuws meer, enkel tweedehands, of ik werk via ruilsystemen. Afval verminderen is dan weer moeilijker. Je kunt wel je broodzak hergebruiken, maar zonder plastiek leven gaat niet. Voor mijn voeding ben ik in een voedselteam gestapt.

Het eerste jaar is het me gelukt om aan die 1,8 te komen. Maar met dat cijfer wil ik de mensen ook niet afschrikken. We moeten ook nog kunnen genieten, het moet leefbaar blijven. Ook ik ben in een paar dingen wat soepeler geworden en zit nu rond de 1,9. Ik koop nu wel eens Fair Trade bananen, terwijl die toch van ver komen. Of ik koop wel eens de krant in plaats van die in de bibliotheek te gaan lezen. Maar over het algemeen valt mijn nieuwe manier van leven heel goed mee. Eens je je gewoontes heb aangepast, zijn er weinig redenen om terug te keren naar je oude levensstijl. Ik heb een goed leven, ik heb alles wat ik nodig heb.

Minder leuk was het beeld dat ontstond als zou ik de enige zijn in ons land met een kleine voetafdruk. Er zijn immers nog veel mensen die zeer zuinig leven, die geen auto hebben, die zich nog aan de handpomp wassen, heel vaak omdat ze wegens financiële redenen niet anders kunnen. En er zijn gewoon ook meer mensen dan vroeger die milieubewuster leven, die meer lokale voeding kopen, die hun woning isoleren, een groene stroom leverancier nemen, minder met de wagen rijden. Maar de eerlijkheid gebiedt me te zeggen dat de doorsnee Vlaming in de waan leeft dat we rustig verder kunnen doen zoals we bezig zijn. Bij veel mensen leeft de gedachte 'we sorteren ons afval, we hebben een zuiniger auto, we hebben ons deel gedaan'. Maar dat zal niet volstaan. De gemiddelde levensstijl van de gemiddelde Vlaming is niet vol te houden. We moeten onze manier van leven echt grondig herzien."

Als de gemiddelde Belg toch rustig voortdoet zoals hij bezig is, wat is dan de zin van wat je doet?

"Binnen afzienbare tijd krijgen we de rekening gepresenteerd van onze huidige manier van leven. Dan zullen mijn kinderen vragen, 'hoe is het mogelijk dat jullie het niet zagen aankomen?'. Wel, ik wil mijn kinderen dan recht in de ogen kunnen kijken en zeggen, 'ik heb tenminste iets geprobeerd'. Verder heb ik het gevoel dat ik minder kwetsbaar ben voor wat er

gaat komen. Ik weet hoe ik met minder toch comfortabel kan leven. Als er problemen zijn met de stroomtoevoer heb ik nog mijn energiefiets, die ik heb gemaakt samen met een vriend die technisch thuis is in die dingen. Die fiets levert genoeg energie om een paar spaarlampen te doen branden en naar de radio te luisteren. Dit zijn persoonlijke argumenten. Maar weet je, veranderingen komen er omdat mensen dingen anders willen. Elke maatschappelijke verandering is begonnen met een paar mensen die zeiden, 'we zien het niet meer zitten zoals het nu is, we willen het anders doen'. De afschaffing van de slavernij is begonnen met een klein groepje dat er jaren heeft voor gestreden. Iedereen vond dat een belachelijk idee want in die tijd deed slavernij de economie draaien. Maar toch is men erin gelukt om het denken in beweging te krijgen. Dat is ook wat Rik Pinxten zegt. Hij noemt dat kleine revoluties. Omdat alles met alles is verbonden hebben ook kleine stappen onvermijdelijk een impact op het geheel. Sociologen hebben trouwens aangetoond dat eens de drempel van tien procent van de bevolking bereikt is, een verandering plots veel sneller gaat.
Ik ben er in elk geval van overtuigd dat de grote veranderingen niet van de politiek zullen komen. Die zit net als de economie vast in een logica van consumptie en groei en denkt op korte termijn. De vraag hoe de volgende verkiezingen te winnen is belangrijker dan hoe de komende dertig jaar het klimaatprobleem op te lossen. Dat is verschrikkelijk, eigenlijk. Wel moeten we het debat 'politiseren'. In de zin dat politiek gaat over de vraag hoe we de samenleving willen inrichten, hoe we willen leven. Daar moet iedereen zijn stem in kunnen laten horen. We mogen het antwoord op die vraag niet overlaten aan deskundigen of alles herleiden tot een technische kwestie."

Te laat

"Voor een aantal dingen zijn we te laat om ze nog goed aan te pakken. Het klimaat is er één van. Om onder de opwarming met twee graden te blijven, wat altijd wordt gesteld als grens, zou je de olie-industrie van de ene dag op de andere moeten afschaffen en dat zal niet gebeuren. Dat er brokken komen van de verschillende crisissen waar we mee zitten, is zeker. Misschien klapt eerst het financieel systeem in mekaar? Staan we op een dag op en is de euro niets meer waard? Misschien komt er snel een zomer met een grote droogte in Rusland en de VS waardoor de graanoogst mislukt en de wereldwijde voorraad op raakt, met alle problemen van dien? Misschien zal zaad dan meer waard zijn dan geld?
Mensen die zich serieus in de materie verdiepen zijn al lang tot de conclusie gekomen dat we moeten afscheid nemen van een korte periode in de geschiedenis waarin een kleine groep - wij dus - een ongelooflijke rijkdom en welvaart had. Over tien jaar zitten we hoe dan ook in een heel andere context dan nu, hoewel het bijna onmogelijk te voorspellen is welke en hoe we erop zullen reageren. Het kan zijn dat iedereen heel individueel gaat reageren en zijn eigen hachje tracht te redden ten koste van de ander. Maar er zijn ook voorbeelden van noodsituaties waar weer meer gemeenschapsgevoel ontstaat. Positief is in elk geval dat er momenteel op veel plekken ervaringen worden opgedaan die we goed zullen kunnen gebruiken. Autodelen bestaat al lang, net als Lets-systemen en volkstuinen. Daar zijn intussen

Repair Café, Kortrijk

nieuwe dingen bijgekomen zoals coöperatieven en Repair Cafés, wat er toch ook op wijst dat mensen aanvoelen dat er iets moet veranderen. De gemeenschappelijke aanpak van veel van deze dingen vind ik belangrijk. Ik ben er echt van overtuigd dat we de uitdagingen waar we voor staan enkel de baas kunnen als we samenwerken."

Je geeft veel lezingen in scholen. Zie je een verschil in hoe generaties met deze problematiek omgaan?

"De jonge generatie is veel meer vertrouwd met sociale media, met delen. Er zijn meer en meer achttienjarigen die zeggen, 'ik moet geen rijbewijs hebben, ik los dat wel op met vrienden'. Aan de andere kant denk ik dat veel jongeren echt wel totaal niet voorbereid zijn op wat er kan gebeuren. En ik krijg toch hetzelfde soort opmerkingen bij jongeren als bij volwassenen. 'Dat het de schuld is van de Chinezen' of 'dat we wel technologische oplossingen zullen vinden'. Maar het feit dat die oplossingen er nu al zijn maar dat ze niet worden toegepast, zegt genoeg. Natuurlijk zullen er nog nieuwe vormen van hernieuwbare energie komen. Maar om er genoeg van te hebben om alle fossiele brandstoffen te vervangen, daarvoor zijn we twintig jaar te laat. In de jaren zestig waren er al zonnepanelen. Het gaat dus over meer dan technische oplossingen voor bepaalde problemen. Groene economie is een poging om het huidige kapitalistische model te laten doordraaien met minder ecologisch negatieve gevolgen. Maar het moet verder gaan dan dat. Het gaat over bewustzijn en gemeenschap, we moeten onze door individuele consumptie gedreven economie in vraag stellen. Dan pas spreken we van transitie."

Alles en iedereen lijkt in transitie. Is het begrip intussen geen containerbegrip en modewoord?

"Ik gebruik dat woord eigenlijk niet veel. Ik heb het over verandering, over het feit dat we in een ander tijdperk terechtkomen, dat onze manier van produceren en consumeren helemaal anders zal worden. In het kader van het Gentse project Green Track, dat de Gentse kunstensector duurzamer en meer ecologisch wil maken, gebruik ik het dan weer wel. Het project loopt er nu twee jaar en in de sector installeert zich stilaan een andere manier van denken. Het gaat intussen over meer dan spots vervangen door ledlicht, of programma's drukken op recyclagepapier. Er wordt gesproken over minder programmeren, een deelsysteem opzetten van technisch materiaal of zaalwachten, of het uitwerken van een Lets-systeem binnen de culturele sector. Dat gaat al in de richting van wat 'transitie' echt betekent. Anders gaan denken en anders gaan leven. En dat is de bedoeling. In de kunstensector én daarbuiten."

lowimpactman.wordpress.com, greentrack.be, transitiestadkortrijk.be

interview Joon Bilcke